

Solleröns yngsta fäbod blir till

Sollerön hade redan på 1600-talet ett väl utvecklat fäbodväsen. I 1663—64 års fäbodinventering nämnes utom sju s. k. åker- och hemfäbodar hela tretton täkt- och långfäbodar. Öland är den sista fäbod, som upptogs på Sollerö-skogen. Den anlades 1876, och vi kan här följa hur en fäbod blir till.

Öland grundlades av tolv hushåll från Norra Läbergs fäbod. Läberg hade stora områden med värdefullt myrbete, som dåligt eller inte alls kunde utnyttjas p. g. a. det långa avståndet, över en halv mil. Därför började man tala om att anlägga en fäbod ungefär mitt i betesområdet. Lämpligt mark till täkt var en liten fast upphöjning eller ås i myrmarkerna, och köpebrevet å denna lyder sålunda:

Till Norra Läbergs fäboddelegare upplåta och försälja vi under-tecknade 1 tunn. 2 kappl. areal skogsmark under Littra 1 a inom Norra Läbergs skifteslag under figuren N:o 536, enligt karta och be-skrifning, till anläggande af en ny fäbodetägt, för en af tillfullo be-tald köpesumma Elfva kronor 50 öre, och tillåta vi förenämnde fäbo-delegare att utan vårt vidare hörande hos vällofliga Mora Härads Rätt förskaffa sig laga åtkomsthandlingar, hvilket skedde i tillkallade vittnens närvaro.

Sofia Magdalena den 19 Oktober 1877.

Köpesumman 11 kronor 50 öre.

Wittnen:

Skräddar E. Andersson

Svarf Olof Olsson

Ryss P. Larsson

Hustrun Margita/bom./Olsdotter

Jugen A. Jonsson

Hustrun Kisten/bom./Olsdotter

(Man undrar om hustrurna var analfabeter eller om de åtminstone ha-de tillåtelse att själva rita dit sina bomärken och får svaret, att det var vittnenas viktigaste uppgift att tillse detta. Namnteckningen ett uttryck för familjegemenskapen: mannen skrev, hustrun ritade bomärket! Red. anm.)

Flera ansökningar om lagfart inlämnades, men eftersom nödvändiga åtkomsthandlingar ej företetts, avsågs dessa. Till slut beviljades ansökningen 1880. Fäbodelägarnas namn var, i den ordning de är upptagna i lagfartsbeviset: Böl Anders Jönsson, Håll Per Matsson, Nishans Hans Hansson, Daniels Mårten Jönsson, Mångs Anders Jönsson, Böl Jöns Olsson, Rull Lars Larsson, Håll Anders Andersson, Skräddar Anders Olsson, Bond Mats Olsson, Håll Jöns Jönsson och Rull Jöns Larsson.

Namnet på fäboden har varit varierande. Ibland har man, kanske med litet skryt, kallat den "Höland", men mest har den hetat Öland. J. Granlund skildrar i "Gruddbo-boken" det arbete som utfördes där: "De fingo hålla på i många år och röja vallen fri från stubbar och bränna upp dem. Den hägnade tåkten inneslöt en bit av myren, på vilken de sedan odlade upp tolv lindor, ungefär sex meter breda och av i medeltal 70 meters längd." — Mellan varje linda eller "tjäg" grävdes ett dike, och dessa diken mynnade i ett stordike. Varje år hackade de och vände torvkokorna på en ny bit, så länge odlingen pågick, körde gödsel, bredde ut den och sådde "hö-smol" eller avfall från höhanteringen, som de var noga med att sopa hop från bl. a. ladugolven. Så fick de god höskörd under många år.

Bebyggelsen — det blev till slut tre stugor och sex fähus med två hus håll i varje fähus — låg på små upphöjningar; som liknade öar i myren, med någon långsträckt ås emellan. Två av stugorna var byggda som vanliga långfäbodstugor, med dörren mitt på ena gaveln, spisen i ena vrån, och den gemensamma mjölkkammaren vid andra gavelväggen. Men den ena stugan, som var flyttad från Läberg, var så liten att man inte hade rum för någon mjölkkammare, utam man hade ett litet fristående hus, där mjölk, ost och smör förvarades. Bortom myren fanns en källa, och dit lade man en gångspång av kluvna stockar.

Kärrvägen slutade vid Säxen, och på vägen dit byggde man kavelbroar och gångspångar, så att den kunde brukas av hästarna, när man klövjade. Man hade också båtar och båthus vid Säxen och Skepphustjärn samt ett litet hus för korttidsförvaring av mjölkprodukter och mat i väntan på transporter. Båten användes ofta som färdmedel över sjön Säxen, som ligger c:a 2 km från Öland.

Fäboden användes till år 1903, och de sista som brukade den var Skräddar Anders och Danil Mårten. Sommaren 1904 kom de sista vallkullorna Mårten Anna (Björk) och Skräddar Anna och frågade, om man inte skulle buföra snart, men då de andra hade förhinder, blev det

inte av den sommaren och ingen senare sommar heller. Men man fortsatte i flera somrar att slå de gamla lindorna, som nu hade blivit slättertjäg.

Nu har sjuttiofem år gått, sedan man sist hade kreatur i Öland, och man kan knappt föreställa sig, hur skogen då genljöd av liv och rörelse. Hur ser det ut nu? — Ja, det kanske vi kan ge besked om en annan gång.

Håll Albert Jönsson

Vet Ni att:

— ett vanligt vävmönster, ”kvåttkrabel-kruse”, hade sitt namn av att det liknade den träställning, ”krabel”, som man satte kring grisarnas hals för att hindra dem från att rota sig under gärdsgårdarna och stängslen in i rovkittar o. dyl.

— tallbarkens vita innerlager är rikt på C-vitamin. Barken användes förr bl. a. till gödfoder åt svin, vårfoder åt boskapen, godis åt barnen och som tillsats i bröd. Den användes också som botemedel mot skravel-sjuka och skörbjugg.

— prästerna var föregångsmän för rågodlingen i Dalarne.

— resenärer i Dalarna under 1700-talet fann på flera ställen från prästboställenas åkrar rågstånd, som var fyra alnar långa (Gahn: Orsa, Älvdalen. Tidman: Ore.)

— ogräset landhavre (*Avena fatua*, flyghavre) påstås ha blivit infört till Älvdalen som nödarssäd av drottning Kristina, som därför av älv-dalsborna kallades ”Ljotager-Kesta”, landhavre-Kerstin.